

Szakjelentés

Debreceni Református Hittudományi Egyetem

Hittanár-nevelőtanár (vallástanár) osztatlan szak

Összeállította:

Prof. Dr. Hodossy-Takács Előd

egyetemi tanár

szakfelelős

Debrecen, 2022. március 29.

ELŐLJÁRÓ MEGJEGYZÉS: A elmúlt időszakban számos kifejezés honosodott meg Magyarországon a valláspedagógia területén szak- illetve képzési névként, valamint szakképzettségként. Beszélünk vallástanárról, hittanár szakról, hitoktatóról, katechétáról, hittanoktatóról, valláspedagógusról. Az egyértelműség kedvéért a következő jelentésben minden alkalommal a köznyelvben, legalábbis az egyházi szóhasználatban a szakhoz legszorosabban kapcsolódó terminust használom, tehát vallástanár szakról, és vallástanárokról fogok beszélni.

A szak helyzetének áttekintése, visszatekintés

A Debreceni Református Hittudományi Egyetem képzési kínálatában a vallástanárok pályára állítása a legösszetettebb, az elmúlt negyedszázad során a legtöbb változáson átesett program volt. Korábban a DRHE ezt a tevékenységet kizárólag Szegeden, kihelyezett vallástanári tanszék keretei között végezte, majd megkezdődött az oktatás ezen a területen Debrecenben is. A magyar felsőoktatás Bologna rendszerű átszervezése nyomán létre kellett hozni az alapszak+mesterszak struktúrájú képzés (katechéta – lelkipásztori munkatárs BA + hittanár MA). Szegeden a képzés időközben szüneteltetésre került. Az osztatlan tanárképzés (ismételt) bevezetése a DRHE-n is újratervezést igényelt, jelenleg ebben a formában folyik a vallástanárok képzése, a régi MA képzés kivezetése fokozatosan történt meg. A nappali képzés mellett levelező formában különböző rövidített képzéseket hirdetünk. Korábban megszerzett lelkipásztori, katechéta, más tanári, vagy tanítói oklevél birtokában jelentkezők, korábban megszerzett szakképzettségük és kompetenciáik automatikus elismerése mellett, különböző előzetes tanulmányaik miatt eltérő képzési idő alatt szerezhetik meg oklevelüket. A szak tehát, ahogy arra a korábbi szakjelentés is kitért, az elmúlt évtizedekben folyamatosan változott. A képzésre rányomta bélyegét a jogszabályi környezet alakulása (Bologna), az egyházon- ill. az intézményen belüli koncepciók változása (Szeged), illetve a zsinati jogalkotás, mely végül elfogadta a ma is hatályos követelményrendszer körvonalait meghatározó KKK-t. A változások során kialakult pozitív eredmények megmaradtak, ezek közül ki kell emelni a Debreceni Egyetemmel való együttműködést, ami számos pilléren nyugszik, de a tanárképzés ezek között meghatározó helyet foglal el, valamint a Bologna-rendszer jegyében létrehozott alapszakos (KLM) képzést, ami máig fontos belső kapcsolódási pont a vallástanárképzés számára.

Talán nem meglepő: a jogszabályi környezet változása nem szűnt meg az előző szakjelentés leadása óta sem. *2022. tavaszán kerül a Zsinat elé a szak új KKK-ja*, a szakfelelős ennek tervezésében (a DRHE Tanulmányi Osztályvezetőjével közösen) részt vett. Az új KKK elfogadása nyomán az új óraháló kidolgozására fog sor kerülni a következő hónapokban.

Jelentkezési és felvételi adatok

A vallástanárképzés továbbra is kevés hallgatót vonz. A korábbi képzésekre is tekintve 2013 tekinthető a legsikeresebb évnél, ekkor 34 hallgató iratkozott be.

- Komoly várakozással tekintettünk a DE BTK-val közös szakpáros képzés beindítására, a vizsgált időszakban azonban csak két hallgató nyert felvételt ebben a képzési formában (a jelentkezők száma 5 és 1 fő között változott).
- Nappali tagozaton, vallás- és nevelőtanár képzési formán összesen 7 hallgató nyert felvételt (évi 2-3 jelentkező), ezzel szemben a levelező tagozaton a felvételi létszám 6 és 21 fő között mozgott. Jól látszik ebből, hogy *a szak jellemzően továbbra is levelező formában vonzó.*
- Az elmúlt időszakban is volt példa arra, hogy hallgatók nem fejezték be tanulmányaikat (lemorzsolódás). Évenkénti bontásban:
 - 2018. szeptemberi állapot: 18 diplomát szerzett, 4 törölt;
 - 2019. szeptemberi állapot: 6 diplomát szerzett, 0 törölt;
 - 2020. szeptemberi állapot: 4 diplomát szerzett, 4 aktív maradt, 1 törölt;
 - 2021. szeptemberi állapot: 12 aktív.
 - ha minden képzési formát együttesen vesszük, a vizsgált időszakban összesen nyolc fős lemorzsolódásról beszélhetünk.

Ez alapján a lemorzsolódás továbbra sem jelent meghatározó problémát a szak esetében.

- A DRHE gyakorlata szerint a Teológiai Intézet intézetvezetője évente értékeli a kiugróan magas- illetve alacsony eredménnyel teljesített tárgyakat; emiatt további beavatkozásra az elmúlt években sem volt szükség.
- Az előző szakjelentés kitért a nyelvvizsgahiány miatt át nem vett diplomák kérdésére (2016-ban egy fő tíz végzettből, 2017-ben három fő nyolc végzettből). Tekintettel az elmúlt időszak nyelvvizsga-amnesziás diplomaszerzésére, ez a kérdés nem vetődött fel élesen az elmúlt időszakban. Nyelvvizsga nélkül 2018-ban 2, 2019-ben 6 fő vallástanárképzésben részt vevő hallgató állt záróvizsgára nyelvvizsga nélkül.

Hallgatói elégedettség

A hallgatói elégedettség felmérése előzetes hallgatói kérdésbegyűjtést (és összegzést, HÖK végezte) követő fórum keretében történt 2021. november 24-én. A fórumról emlékeztető készült.

A fórum során érzékelhető volt a vallástanár szakos hallgatók alacsony száma. A hitéleti képzésben résztvevők fóruma volt ez, ahol a lelkész szakkal kapcsolatos kérdések domináltak. A problémák jellege ugyanakkor minden szakon hasonló: leginkább a gyakorlati férőhelyek kérdése foglalkoztatja a hallgatókat (öröm, hogy itt a vallástanár szakos hallgatók külön szakspecifikus problémákat nem adtak le előzetesen, anonim módon sem, és a helyszínen sem jeleztek ilyet – a lelkész szakosok igen). A vizsgaidőpontok beosztása, illetve a járványhelyzet utáni visszarendezéshez kapcsolódó kérdések szintén a fórum domináns témái voltak.

Összességében az látszik, hogy a vallástanár szakos hallgatók problémái folyamatosan orvoslásra kerülnek, kiugró elégedetlenség, kérdésfelvetés, szakspecifikus kritika nem merült fel.

Tehetséggondozás

A DRHE-n a tehetséggondozás elsősorban a nappali tagozatos hallgatókat célozza. Az alacsony nappalis összlétszám (<10 fő) miatt a vallástanár szakos hallgatók tehetséggondozása a hitéleti képzésben részt vevő többi hallgatóval azonos rendben történik. Ennek legfontosabb eleme a TDK kutatások ösztönzése (ehhez TDK tárgyak felvételére van lehetőség, így a hallgatók tehetséggondozása dokumentált módon történik).

Záróvizsgák, végzett hallgatók

A szakon a záróvizsgákba bekapcsolódik a DE illetékes egysége is, a tanárképesítő vizsgák alkalmával az elnök minden alkalommal a DE képviselőjében van jelen. A záróvizsgák keretében a hallgatók először a teológiai tárgyakból tesznek vizsgát és megvédik szakdolgozatukat, a tanárképesítő vizsgára csak ezt követően kerül sor. A záróvizsga része a portfólió bemutatása-megvédése is. A Teológiai Intézet adatai alapján

- 2018-21 között a szakon 28 hallgató szerzett diplomát *levelező* tagozaton.
- 2018-21 között a szakon 3 hallgató szerzett diplomát *nappali* tagozaton.

Szak oktatóinak helyzetértékelése

2021. december 7-én intézeti értekezlet keretében C-SWOT analízis készült a teljes hitéleti oktatói kör bevonásával. Ennek összefoglaló eredményei a következők (áthúzott jelölés: a vallástanár szak szempontjából nem releváns szempontok, ezeket az intézeti értekezlet kimondottan a lelkészképzés összefüggésében fogalmazta meg, ilyet csak a korlátok és a veszélyek között találunk):

Korlátok <ul style="list-style-type: none"> • a jelentkezők megváltozott motivációja, változó egyházi/társadalmi valóság • életpályamodell hiánya • református felsőoktatás szétaprózottsága • lelkészi anyagi problémák • hitoktatás jelenlegi szabályozása 	
Erősségek <ul style="list-style-type: none"> • képzési spektrum • kvalifikált oktatók magas számaránya, tudományos potenciál • javuló gyakorlatorientált képzés • külhoni és nemzetközi kapcsolatrendszer • családi, személyes légkör 	Gyengeségek <ul style="list-style-type: none"> • fenntartóval és közegyházzal folytatott eredményes kommunikáció hiánya • mentorálás profilátlansága, oktatók nevelő szerepének leértékelődése, háttérbe szorulása • oktatók folyamatos jelenlétének hiánya, nem egyenletes oktatói terheltség • alternatív teológiai képzési formák hiánya
Lehetőségek <ul style="list-style-type: none"> • az egyház megnövekedett társadalmi szerepvállalásának megfelelő képzések és továbbképzések, szakpárok indítása • egyházi köznevelési és szociális intézményekkel a kapcsolat erősítése • gyakorló helyek, gyakorlatok határfokának javítása • a hallgatók személyes(ebb) mentorálása 	Veszélyek <ul style="list-style-type: none"> • létszám csökkenése • hallgatók elvesztése felkészülésük kritikus szakaszában • Exmisszió és idő előtti szolgálatba állás • mentorlelkészek felkészületlensége • egyetemi oktatói életpálya inflálódása, anyagi és erkölcsi megbecsülés értelmében

Megfigyelhető, hogy a Teológiai Intézetben folyó képzések tekintetében a problémák nagyon hasonlóak, viszonylag kevés szakspecifikus megállapítást tett az oktatói közösség, ezek is leginkább a lelkész szak helyzetére vonatkoznak. Bemeneti szinten a hallgatók motiváltsága vegyes, viszont érzékelhető, hogy a közoktatás, és ezen belül a hitoktatás helyzete nem teszi különösen vonzóvá a szakot; a tanári hivatás nem népszerű a pályaválasztás során, azok pedig, akik hitéleti jellegű képzésekre jelentkeznek, a DRHE-n szívesebben választják a lelkész szakot (részletesebben lásd a jelentkezési adatok fejezet alatt).

A közeljövő legfontosabb feladatának a C-SWOT analízis alapján a jelenlegi Intézményfejlesztési Tervben is nevesített cél látszik: erősíteni kell a kapcsolatot a tiszántúli

református iskolahálózattal. Ezt az elmúlt időszakban a világjárvány nagymértékben akadályozta. Emellett a jövőben erősíteni kell a mentori tevékenységet is.

A vallástanár szak esetében a létszám nem mutat kilengéseket, tartósan alacsony értéken áll, ennek megtartása, és elsősorban a lelkipásztorok továbbképzésével megvalósuló rövidített képzés tűnik a leginkább piacképes szegmensnek. Fontos további lehetőség a szakpáros képzés körének bővítése is.

Intézményfejlesztési terv szakra vonatkozó célkitűzéseinek teljesülése

A DRHE megelőző Intézményfejlesztési tervének (2015-18) főbb akciótervei közül több is érintette a szakot, ezek közül legfontosabb, a két teológiai intézet összeolvadása, valamint ehhez kapcsolódóan a TO és az intézet feladatainak tisztázása lezárult, a képzés szervezésében fennakadást ez nem okozott. Szintén általános cél volt a TDK aktivitás növelése, ez az alacsony nappali tagozatos képzési létszám miatt akadozva valósul meg a vallástanárképzés területén, és amíg a hallgatók döntő része valamelyik rövid, levelező képzést teljesíti munkája mellett, ebben jelentős elmozdulás aligha várható.

A 2019-2023-as időszakra szóló Intézményfejlesztési terv rendkívül ambíciózus célokat határozott meg az oktatási portfólió fejlesztése terén (5.1-12), számos új szakot és képzést tervezett alapítani, indítani a DRHE. Ezek a tervek azonban nem érintették közvetlenül a vallástanárképzést, leginkább azért nem, mert a képzés struktúrája stabilan kiépült az előző intézményfejlesztési ciklus során.

Az Intézményfejlesztési Terv 2019-2023 „Meglévő képzési programok fejlesztése” c. fejezetén belül a 6.1-4. pontok foglalkoznak a hitéleti képzésekkel. Ezen belül a világjárvány különös aktualitást adott az e-learning és távoktatási kérdéseknek. Ezen a területen a kényszer óriási fejlődést hozott: az oktatók mindegyike megtanulta az online oktatás módszertanának legfontosabb alapelemeit. A levelező képzések, így a vallástanárképzés is, 2020. tavaszától dominánsan az online térbe költözött. Terveink szerint 2022. április közepétől tartunk újra jelenléti órákat a vallástanár szakos hallgatóknak. A pandémia az Intézményfejlesztési Terv 6.4 pontjának teljesülésére nem volt jó hatással: ez a pont a gyakorlólhelyek számának növelését tűzte ki célul, de a járványhelyzetben a stabilitásra, már kialakult kapcsolatok megtartására fókuszáltunk, előnyben részesítettük a már bejáratott, régi együttműködésen nyugvó gyakorlólhelyi kapcsolatokat.

Összefoglaló megállapítások, tervek, kitekintés

Az előző szakjelentésben ezzel a mondattal kezdtem az összegző megállapításokat: „*a bevezetőben ismertetett gyakori változások időszaka reménység szerint lezárult a vallástanárképzés területén.*”

Tekintettel arra, hogy a jogszabályi környezet ismételt változása 2022. tavaszán új KKK megalkotását tette szükségessé, nyilvánvaló, hogy ez a szakfelelősi várakozás nem teljesülhetett.

Az elmúlt időszak fontos fejlesztési területe volt *a szakpárban folytatott képzések beindítása*. Korábban a DRHE saját hatáskörben kívánta megszervezni a vallás-angol szakpárt, eza kísérlet akkreditációs nehézségek miatt sikertelennek bizonyult. Sikeressé vált ellenben a Debreceni Egyetem képzési kínálatához igazodó szakpáros képzés, a DE BTK szakjai közül három szakkal hirdetünk közös szakpárt (magyar, német, történelem). *A szakfelelős véleménye szerint bár a létszám itt is alacsony, a BTK-val közös szakpáros képzések a vallástanár szak esetében értékes hozzájárulást jelentenek.* Az első szakpáros diplomák kiadása után a pályakövetéstől várható a diplomák piacképességének pontos megállapítása.

Elodázhatatlan feladatnak tűnik, hogy évről évre egyre több olyan PP tárgyat hirdessünk és oktassunk a DRHE Kálvin téri Campusán, ami jelenleg a DE-en kerül meghirdetésre. Erre vonatkozóan biztató lépések történtek, a DRHE pedagógia-pszichológia tanszéke a szakmai hátteret egyre nagyobb mértékben biztosíthatja a jövőben. Az említett tanszéken a minősített oktatókkal történő ellátottság az elmúlt években egyértelműen javult, ami ezt a célt könnyebben elérhetővé teszi.

A járványhelyzet elmúlt és az új KKK életbe lépése mindenképp fontos feladatokat fog jelenteni a közeljövőben. A legfontosabbak:

1. stabil működés feltételeinek biztosítása;
2. jelenléti és online oktatási forma ideális arányainak megteremtése;
3. a Tiszántúl gyülekezeteivel és iskolarendszerével fenntartott kapcsolat erősítése;
4. szakpáros képzések további fejlesztése (további BTK szakok bevonása a meghirdetési körbe);
5. képzésben résztvevő hallgatók között a Doktori Iskola népszerűsítése;
6. gyakorlatias oktatási szemlélet (*best practices* felmutatása) további erősítése.

ÉRTÉKELŐ ZÁRADÉK

Mindezek alapján nyilatkozom arról, hogy

- jelen pillanatban a szak az akkreditációs követelményeknek megfelel,
- a fejlesztése folyamatos,
- rendelkezünk világosan megfogalmazott, reális fejlesztési célokkal.

Az intézményfejlesztési tervben megfogalmazott célok közül a gyakorlóléhelyekkel való intenzívebb kapcsolattartás az elhúzóóó járványhelyzet miatt nem teljesült, ez a terület további figyelmet igényel.

A szak, véleményem szerint, jelenleg nem szorul minőségbiztosítási beavatkozásra, a folyamatos monitoring továbbra is szükséges.

Hodossy-Takács Előd
szakfelelős